

УДК 37-053.5(73)

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У СЕРЕДНІХ ШКОЛАХ США

Сліпенко Вікторія, аспірант, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-0123-4645

E-mail: slipenkoviktoria@gmail.com

Коберник Олександр, доктор педагогічних наук, професор завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-2842-0168

E-mail: kobernikan@meta.ua

У статті на основі аналізу теоретичних джерел та практичного американського досвіду запропонована структурно-функціональна модель формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США. Обґрунтовано та охарактеризовано основні її блоки: цільовий, змістовий, організаційно-діяльнісний, оціночно-результативний. Докладно розглянуто їх компоненти: мету, завдання, мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний, змістове наповнення, етапи, рівні її результат.

Ключові слова: модель, підприємницька компетентність, учні середніх шкіл, США, цільовий, змістовий, організаційно-діяльнісний, оціночно-результативний блоки.

THE MODEL OF STUDENTS' ENTREPRENEURIAL COMPETENCE FORMATION IN US SECONDARY SCHOOLS

Slipenko Viktoriia, Postgraduate Student of Pedagogy and Education Management Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-0123-4645

E-mail: slipenkoviktoria@gmail.com

Kobernyk Oleksandr, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Pedagogy and Education Management Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-2842-0168

E-mail: kobernikan@meta.ua

Highly skilled specialists from different sectors of the economy, initiative, purposeful, capable of navigating in a constantly changing world, able to solve various problems of the economic sphere of civil society's life are needed for successful development of any state's economy. It requires from the personality not only the readiness to keep to labor ethics in the adult professional life (labour culture, communicability, obligatoriness, personal responsibility), but also the necessary level of economic knowledge.

The article proposes a structural and functional model of students' entrepreneurial competence formation in US secondary schools based on the analysis of theoretical sources and practical American experience. The main blocks (target, content, organizational activity, evaluation and result) are substantiated and characterized. Components of these blocks (purpose, task, motivational valued, cognitive, activity and practical, content filling, stages, levels and result) are studied in detail and acquire through the methods of achieving the goal representing students' entrepreneurial competence

formation which allows a student to realize himself the most fully in the career of an entrepreneur. Thus, the presented author's structural and functional model expands the idea of the possibility of using the positive American experience of secondary school students' entrepreneurial competence formation in domestic practice. This model reflects the most significant characteristics of the process of development of secondary school students' entrepreneurial competence in US, thereby providing the opportunity for effective adaptation of American educational programs for usage in Ukrainian schools.
Keywords: *model, entrepreneurial competence, secondary school students, USA, target, content, organizational activity, evaluation and resulting blocks.*

Для успішного розвитку економіки будь-якої держави необхідні висококваліфіковані спеціалісти різних галузей господарства, ініціативні, цілеспрямовані, здатні орієнтуватися у світі, який постійно змінюється, спроможні самостійно вирішувати різноманітні проблеми економічної сфери життя громадянського суспільства. Це вимагає від особистості не лише готовності дотримуватись у дорослому професійному житті трудової етики (культура праці, комунікабельність, обов'язковість, особиста відповідальність), а й необхідного рівня економічних знань.

Зважаючи на це, розвиток підприємницької компетентності учнівської молоді на початку третього тисячоліття стало необхідною складовою змісту середньої освіти більшості країн світу. Все частіше в найрозвиненіших країнах, зокрема в Сполучених Штатах Америки, педагоги та бізнесмени стверджують, що потенційні можливості шкільної освіти повністю ще не використані для формування підприємницької компетентності майбутніх громадян. Адже сучасне виробництво і сфера побуту вимагають наявності у найманих робітників системного і аналітичного мислення, комунікабельності, ініціативності, навичок прийняття виважених рішень, відповідальності за свої дії, які необхідні в нинішніх умовах. Безсумнівно, раціональне вирішення цієї проблеми залежить від успішних результатів у формуванні особистості майбутнього працівника на всіх щаблях навчання у середній школі.

Дослідження проблеми розвитку підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США зумовлює не тільки науковий інтерес, але вона водночас є малодослідженою в Україні.

Теоретичні підходи щодо формування підприємницької компетентності молоді США вивчала низка дослідників. Зокрема, у своїй праці «Підприємництво: шлях вперед» (Entrepreneurship: The way ahead) Г. Вельш [19] пропонує розуміння та перспективи розвитку підприємництва та передових лідерів в цій галузі; науковці Дж. Дірі та К. Гедулідг [7] описують яким чином американське суспільство може відновити створення робочих місць за рахунок підприємницької діяльності; американський дослідник П. Рейнольдс [14] визначає підприємництво однією з найяскравіших і найважливіших ланок економіки та надає систематизований огляд основних закономірностей у процесі створення фірми; Д. Лабро [9] розглядає програму економічного зростання та економічну політику тодішнього президента США Рональда Рейгана, оскільки вони впливають на статус Сполучених Штатів як на країну економічних можливостей; учені Л. Доті і Л. Швейкарт [16] ілюструють історію створення бізнесу в Сполучених Штатах підприємливими чоловіками і жінками, які вперше започаткували підприємництво в цій країні та ін.

Серед українських дослідників сучасні підходи формування підприємницької компетентності учнів вивчає С. Прищепа [5]; формування підприємницької компетентності учнівської молоді в межах реалізації проекту «Шкільна академія підприємництва» досліджують Л. Гончаренко та З. Філончук [1]; методичні

рекомендації щодо розвитку підприємницької компетентності учнів розроблені Н. Назаренко [4] «Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог нових державних стандартів» та ін. Однак, питання, що стосуються розроблення структурно-функціональної моделі формування підприємницької компетентності в учнів середніх шкіл США є недостатньо висвітленим у наукових розвідках та потребує подальшого вивчення.

Формулювання мети статті – теоретично проаналізувати структурно-функціональну модель формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США; обґрунтувати та охарактеризувати основні її блоки: цільовий, змістовий, організаційно-діяльнісний, оціночно-результативний.

Вивчення наукової літератури, практичного американського досвіду формування в учнів підприємливості, дозволяє нам стверджувати, що наразі не була створена модель, яка відображала логіку й послідовність розвитку підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США. Вважаємо за необхідне, визначити повний цикл формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США та конкретизувати зміст кожного етапу роботи.

На наш погляд, конструювання подібної моделі необхідно для того, щоб різноманітність накопиченого американського педагогічного досвіду можна було представити в лаконічній формі, та відображувало найбільш істотні характеристики процесу розвитку підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США.

При розробці моделі ми спиралися на положення загальнонаукової теорії моделювання, яка стверджує, що моделювання в процесі пізнання дозволяє проводити вивчення досліджуваного феномена і накопичення фактів, на основі яких здійснюється побудова моделі [2, с. 21–25].

Модель педагогічного процесу може виконувати різноманітні функції: систематизувати, зберігати і розширювати знання про оригінал педагогічного явища. Аналізуючи призначення методу моделювання, дослідники відзначають, що найбільш простою його функцією є відтворення властивостей і відносин предметів чи процесів. Разом з тим, в якості специфічної риси цього методу наукового пізнання є його дослідницька роль. Модель педагогічного процесу – це не тільки інструмент пізнання, а й прообраз нових станів модельованого об'єкта, який може змінюватися під впливом нових наукових пошуків [3]. Крім того, вона може служити основою для подальшого вдосконалення педагогічного процесу, визначення ключових параметрів управління ним, а також для моніторингу його ефективності.

Видається необхідним, конкретизувати основні блоки розробленої нами структурно-функціональної моделі формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США:

1. цільовий блок (мета та завдання формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США);
2. змістовий блок (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний компоненти) та їх змістове наповнення;
3. організаційно-діяльнісний блок (етапи процесу формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США);
4. оціночно-результативний блок (рівні, результат формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США).

Схематично їх взаємозв'язок і взаємообумовленість зображено на рис. 1.

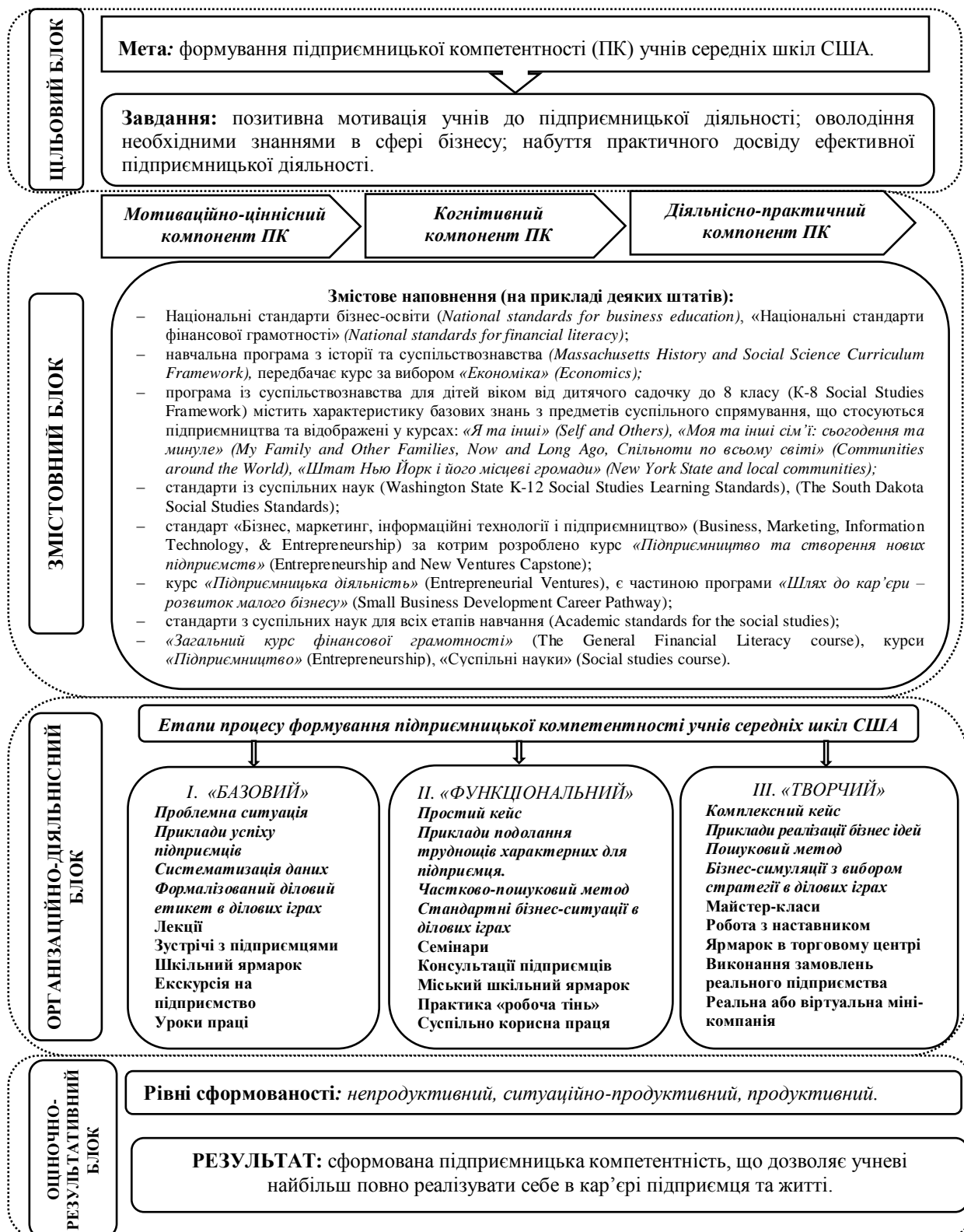

Рис. 1. Авторська структурно-функціональна модель формування ПК учнів середніх шкіл США

Проаналізуємо запропоновану нами модель більш повно. Перш за все структурно-функціональна модель формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США включає **цільовий блок**, тобто мету і завдання. У загальному поняття «мета» – це усвідомлене уявлення про кінцевий результат діяльності або майбутній стан предмета, якого маємо досягти. Визначення мети – початковий, найбільш важливий етап у процесі розв’язання будь-якої проблеми. У численних американських документах підкреслюється, що важливою метою діяльності закладів середньої освіти США є й формування підприємницької компетентності (ПК) учнів, а завданнями: позитивна мотивація учнів до підприємницької діяльності; оволодіння необхідними знаннями в сфері бізнесу; набуття практичного досвіду ефективної підприємницької діяльності.

Змістовий блок формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США в рамках компетентнісного підходу може бути представлено наступним чином. *Мотиваційно-ціннісний* компонент відображає ціннісно-смыслову сутність підприємницької діяльності та розвиток позитивної мотивації до участі в ній, роз’яснення впливу економічних знань для досягнення результатів практичної діяльності, заохочення. *Когнітивний компонент* характеризує ефективність економічних знань в сфері підприємницької діяльності, системне оволодіння необхідною інформацією в процесі вивчення підприємницьких дисциплін і автентичного навчання, під час перебування у підприємницькому оточенні та широкого використання ІКТ. Основу *діяльнісно-практичного компонента* складає сукупність практичних умінь і навичок роботи з наставником-підприємцем; досвіду самостійної організації і здійснення підприємницької діяльності, максимально наближеної до реальної.

Формування високого рівня підприємницької компетентності учнів здійснюється під впливом також і зовнішніх чинників, до яких належить, насамперед, зміст матеріалу, що пропонується в діючих стандартах, навчальних програмах та курсах закладів середньої освіти США. Наведемо перелік деяких з них на прикладі окремих штатів.

- Національні стандарти бізнес-освіти (*National standards for business education*) (11, с. 65–76), «Національні стандарти фінансової грамотності» (*National standards for financial literacy*) [6];
- навчальна програма з історії та суспільствознавства (*Massachusetts History and Social Science Curriculum Framework*), передбачає курс за вибором «Економіка» (*Economics*) [10];
- програма із суспільствознавства для дітей віком від дитячого садочку до 8 класу (*K-8 Social Studies Framework*) містить характеристику базових знань з предметів суспільного спрямування, що стосуються підприємництва та відображені у курсах: «Я та інші» (*Self and Others*), «Моя та інші сім’ї: сьогодні та минуле» (*My Family and Other Families, Now and Long Ago*), «Спільноти по всьому світі» (*Communities around the World*), «Штат Нью Йорк і його місцеві громади» (*New York State and local communities*) [18];
- стандарти із суспільних наук (*Washington State K-12 Social Studies Learning Standards*), (*The South Dakota Social Studies Standards*) [15];

- стандарт «Бізнес, маркетинг, інформаційні технології і підприємництво» (Business, Marketing, Information Technology, & Entrepreneurship) за котрим розроблено курс «Підприємництво та створення нових підприємств» (Entrepreneurship and New Ventures Capstone) [8];
- курс «Підприємницька діяльність» (Entrepreneurial Ventures), є частиною програми «Шлях до кар'єри – розвиток малого бізнесу» (Small Business Development Career Pathway) [13];
- стандарти з суспільних наук для всіх етапів навчання (Oklahoma Academic standards for the social studies) [12];
- «Загальний курс фінансової грамотності» (The General Financial Literacy course), курси «Підприємництво» (Entrepreneurship), «Суспільні науки» (Social studies course) [17].

До організаційно-діяльнісного блоку ми відносимо етапи процесу формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США. Перший етап називається «Базовий», де учень в основному виконує роль спостерігача і учасника підприємницької діяльності, починає оволодівати базовими економічними поняттями, які сприяють розвитку підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США. На цьому етапі найбільшого поширення набули відповідні методи і форми навчальної діяльності, важливо відзначити, що даний етап розрахований на учнів середніх шкіл США у віці 10–12 років.

Наступний етап формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США має назву «Функціональний» та відповідає віку 13–15 років, де школярі найчастіше беруть участь в підприємницькій діяльності, реалізують певні підприємницькі функції, але ще не беруть повною мірою участь в розробці концепції і стратегії бізнес-проекту. На даному етапі формується більш повна картина ринкової економіки, за допомогою вивчення причинно-наслідкових зв'язків між діями суб'єктів економічної активності і впливом їх діяльності на стан економіки країни. Важливим також є перехід до розгляду діяльності фірм в різних галузях. Методи і форми роботи на даному етапі більшою мірою орієнтовані на формування моделей поведінки пов'язаних з співпрацею і діловою взаємодією.

Третій етап формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США названий «Творчий» і розрахований він учнів віком 16–18 років. Найбільш результативно даний етап формування підприємницької компетентності реалізується завдяки спеціалізованим підприємницьким шкільним програмам, що забезпечують роботу на реальному підприємстві, співпраці з підприємцем-наставником. На цьому етапі школярі розробляють цілі і завдання бізнес-проектів, вибирають засоби його реалізації, не тільки виконують свої функції в проекті, а й організують координацію і моніторинг спільної діяльності. Учні отримують можливість відчутти себе справжніми підприємцями, у багатьох проектах таких як «міні-компанії» школярі розробляють і виготовляють справжній продукт або надають послугу і отримують за неї реальний дохід, а також отримують можливість спробувати одну з перспективних кар'єр – «підприємець».

Для визначення рівня підприємницької компетентності, досягнутого учнями середніх шкіл США в процесі навчання, доцільними є наступні критерії сформованості

даної якості, співвіднесені з певною розробленою структурою підприємницької компетентності, та відображає **оціночно-результативний блок** моделі.

Критерій ціннісної орієнтації, що характеризує мотиваційно-ціннісний компонент підприємницької компетентності, відображає мотивацію школярів до виконання творчих складних завдань, що вимагають високого ступеня самостійності і винахідливості, поряд з готовністю співпрацювати для досягнення спільної мети при роботі в групі. Він показує наявність потреби досягати успіху і проявляти ініціативу під час практичної роботи, розуміння учнями середніх шкіл США значущості підприємницької діяльності, їх орієнтацію на підприємницькі цінності.

Критерій пізнавального ресурсу, що оцінює когнітивний компонент підприємницької компетентності, характеризує наявність знань, пов'язаних з економікою і підприємництвом; здатність знаходити нешаблонний нетрадиційний підхід до вирішення творчих завдань та працювати з інформацією, самостійно отримуючи дані з різних джерел; готовність аналізувати і структурувати здобуті відомості, логічно добудовувати невідомі чинники, необхідні для вирішення завдань; здатність знаходити можливості і оцінювати ризики, пов'язані з прийнятими рішеннями та знаходити ресурси для здійснення поставлених завдань.

Критерій практичного досвіду показує ступінь сформованості діяльнісно-практичного компонента підприємницької компетентності і виражається в здатності школярів інтерпретувати практичний досвід підприємців; працювати в команді, виконуючи різні ролі і координуючи свою діяльність з іншими учасниками. Він також дозволяє визначати рівень сформованості практичних умінь і навичок успішного виконання бізнес-проектів, здатність учнів самостійно здійснювати і регулювати підприємницьку діяльність.

Кожен з виокремлених нами критеріїв містить економічний аспект, що відображає ступінь сформованості підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США, у загальному впливає на успішність розвитку даного особистісного утворення за такими рівнями: непродуктивний, ситуаційно-продуктивний та продуктивний.

Однією із основних складових структурно-функціональної моделі є **результат** формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США, який досягається через способи і прийоми досягнення мети, та являє собою сформованість підприємницької компетентності в учнів, що дозволяє школяреві найбільш повно реалізувати себе в кар'єрі підприємця.

Таким чином, представлена авторська структурно-функціональна модель розширює уявлення про можливості використання позитивного американського досвіду формування підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США у вітчизняній практиці. Дана модель дозволяє відобразити найбільш суттєві характеристики процесу розвитку підприємницької компетентності учнів середніх шкіл США, забезпечуючи тим самим можливість ефективної адаптації американських освітніх програм для застосування в українських школах. Перспективи подальших розвідок потребують питання вивчення методики діагностування підприємливості учнів України та США, розвитку підприємницької компетентності американської учнівської молоді в умовах неформальної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко Л. А. Формування підприємницької компетентності учнівської молоді в межах реалізації проекту «Шкільна академія підприємництва». *Таврійський вісник освіти*: електрон. наук. фах. вид. 2013. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2013_3_34 (дата звернення: 13.04.2019).
2. Загвязинский В. И. Моделирование в структуре социально-педагогического проектирования. *Пермский государственный педагогический университет*. Пермь. 2004. Вип. 9. С. 6–11.
3. Коберник О. М. Проектування навчально-виховного процесу в школі: навчальний посібник. Київ: Хрещатик, 1995. 153 с.
4. Назаренко Г. А. Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог нових державних стандартів: методичний посібник. Черкаси: ЧОІПОП, 2014. 68 с.
5. Прищеп С. М. До проблеми формування підприємницької компетентності учнів: сучасні підходи. *Молодий вчений* електрон. наук. фах. вид. 2019. Вип. 1(2). С. 383–385. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_1\(2\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_1(2)_32) (дата звернення: 13.04.2019).
6. Council for Economic Education. National standards for financial literacy. New York, 2013. pp. 1–5.
7. Dearie J., Geduldig C. *Where The Jobs Are*. New Jersey: Wiley, 2013. 272 p.
8. Indiana Department of Education. Academic Standards Course Framework. Entrepreneurship and New Ventures Capstone, 2016. P. 1–4.
9. Lambro D. *Land Of Opportunity: The entrepreneurial spirit in America* (1st ed.). Washington: Little Brown & Co, 1986. 176 p.
10. Massachusetts Department of Education. Massachusetts History and Social Science Curriculum Framework, 2003. P. 1–84.
11. National Business Education Association. National standards for business education: What America's students should know and be able to do in business. Reston, 2013. P. 65–76.
12. Oklahoma State Department of Education. Oklahoma academic standards for the social studies. Publications clearinghouse of the Oklahoma department of libraries, 2013. P. 37–40.
13. Program concentration: business & computer science career pathway: small business development course title: entrepreneurial ventures. (n.d.). URL: <https://www.georgiastandards.org/standards/Georgia%20Performance%20Standards%20CTAE/Entrepreneurial-Ventures.pdf> (12.04.2019).
14. Reynolds P. *Entrepreneurship in the United States: the future is now*. New York: Springer, 2007. P. 55.
15. South Dakota Department of Education and Cultural Affairs. South Dakota social studies content standard, 2006. 78 p.
16. Schweikart L., Doti L. *American Entrepreneur: the fascinating stories of the people who defined business in the United States* (2nd ed.). New York: American Management Association, 2010. 535 p.
17. Strands & Standards ENTREPRENEURSHIP. Business and Marketing education. CTE. Learning that works for Utah, 2016. P. 1–5.
18. The State Education Department & The University of the State of New York. New York State K-8 Social Studies Framework, 2013. P. 23.
19. Welsch H. *Entrepreneurship: The way ahead*. New York: Routledge, 2004. 332 p.

REFERENCES

1. Honcharenko, L. A. (2013). Formuvannia pidpriemnytskoi kompetentnosti uchnivskoi molodi v mezhakh realizatsii proektu "Shkilna akademiia pidpriemnytstva" [Formation of entrepreneurial competence of student youth within the framework of the project "School Academy of Entrepreneurship"]. *Tavriiskyi visnyk osvity – Taurian Journal of Education*, issue 3, URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2013_3_34 [in Ukrainian].
2. Zagvjazinskij, V. I. (2004). Modelirovanie v strukture socialno-pedagogicheskogo proektirovanija [Modeling in the structure of social and pedagogical project]. *Permskij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet – Perm State Pedagogical University*, issue 9, 6–11 [in Russian].
3. Kobernyk, O. M. (1995). Proektuvannia navchalno-vykhovnoho protsesu v shkoli. Kyiv: Khreshchatyk [in Ukrainian].
4. Nazarenko, H. A. (2014). Formuvannia pidpriemnytskoi kompetentnosti uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv u vidpovidnosti do vymoh novykh derzhavnykh standartiv. Cherkasy: ChOIPOP [in Ukrainian].

5. Pryshchepa ,S. M. (2019). Do problemy formuvannia pidpriemnytskoi kompetentnosti uchniv: suchasni pidkhody [To the problem of students' entrepreneurial competence formation: modern approaches]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, issue 1 (2), 383–385. URL: from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_1\(2\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_1(2)_32) [in Ukrainian].
6. Council for Economic Education. (2013). National standards for financial literacy. New York [in English].
7. Dearie, J., & Geduldig, C. (2013). *Where The Jobs Are*. New Jersey: Wiley [in English].
8. Indiana Department of Education. Academic Standards Course Framework. (2016, January). *Entrepreneurship and New Ventures Capstone*. (pp. 1–4) [in English].
9. Lambro, D. (1986). *Land Of Opportunity: The entrepreneurial spirit in America* (1st ed.). Washington: Little Brown & Co [in English].
10. Massachusetts Department of Education. (2003). Massachusetts History and Social Science Curriculum Framework (pp. 1–84) [in English].
11. National Business Education Association. (2013). National standards for business education: What America's students should know and be able to do in business (pp. 65–76). Reston [in English].
12. Oklahoma State Department of Education. (2013). Oklahoma academic standards for the social studies (pp. 37–40). Publications clearinghouse of the Oklahoma department of libraries. AUGUST 2013[in English].
13. Program concentration: business & computer science career pathway: small business development course title: entrepreneurial ventures. (n.d.). URL: <https://www.georgiastandards.org/standards/Georgia%20Performance%20Standards%20CTAE/Entrepreneurial-Ventures.pdf> [in English].
14. Reynolds, P. (2007). *Entrepreneurship in the United States: the future is now* (p. 55). New York: Springer [in English].
15. South Dakota Department of Education and Cultural Affairs. (2006). South Dakota social studies content standard [in English].
16. Schweikart, L., & Doti, L. (2010). *American Entrepreneur: the fascinating stories of the people who defined business in the United States* (2nd ed.). (p. 535). New York: American Management Association.
17. Strands & Standards ENTREPRENEURSHIP. (2016, July). Business and Marketing education. CTE. Learning that works for Utah. (pp. 1–5) [in English].
18. The State Education Department & The University of the State of New York. (2013). *New York State K-8 Social Studies Framework* [in English].
19. Welsch, H. (2004). *Entrepreneurship: The way ahead*. New York: Routledge [in English].

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Випуск 1

**Умань
2020**

Засновник: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.
Регістраційне свідоцтво: КВ № 7095 від 21.03.2003 р.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 9 від 25 лютого 2020 р.).*

Збірник внесено до **Категорії Б** Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук (педагогічні науки, спеціальності 011, 015). Наказ МОН України від 15.10.2019 р. № 1301.

Збірник зареєстрований, реферується та індексується у наукометричних базах даних, пошукових системах та репозитаріях:

Index Copernicus
Google Scholar
CrossRef
WorldCat (США)
Bielefeld Academic Search Engine (BASE)
ISSN International Centre (м. Париж)
Українська науково-освітня мережа УРАН
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Реферативна база даних «Україніка наукова»

З-41 Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Вип. 1 / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; [голов. ред. О. І. Безлюдний]. – Умань : Візаві, 2020. – 254 с.

У збірнику публікуються результати наукових досліджень актуальних проблем у галузі педагогічних наук: загальної педагогіки та історії педагогіки, теорії та методики навчання, корекційної педагогіки, теорії і методики професійної освіти, соціальної педагогіки, теорії і методики управління освітою, теорії і методики виховання, дошкільної педагогіки, теорії навчання.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Безлюдний О. І. (*головний редактор*) – доктор педагогічних наук, професор, ректор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Демченко І. І. (*заступник головного редактора*) – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Балдинюк О. Д. (*відповідальний секретар*) – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мартинюк М. Т. – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізики і астрономії та методики їх викладання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Білецька І. О. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Браславська О. В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Вакалюк Т. А. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри інженерії програмного забезпечення Державного університету «Житомирська політехніка»;

Вальчак Б. – доктор хабілітований, професор Університету імені Адама Міцкевича в Познані (Польща);

Ищенко Л. В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Коберник О. М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Кучеренко І. А. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри практичного мовознавства Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Кушнір В. І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Муковіз О. П. – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії початкового навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Семчук С. І. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Совгіра С. В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

ЗМІСТ

Безлюдна Віта, Безлюдний Роман Іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти в інформаційно-освітньому середовищі університету	6
Бень Вікторія Нормативно-правове забезпечення формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти	14
Бойко Яків Мобільний телефон як складник цифрової технології навчання іноземної мови	20
Браславська Оксана Особливості відкритого навчання в сучасній освіті	30
Вітюк Валентина Засоби професійно орієнтованого навчання українського правопису в закладах вищої освіти	38
Власенко Степан, Ящук Сергій Особливості побудови програм тренувань на передзмагальному етапі підготовки лижників-гонщиків	46
Галацин Катерина, Ярошенко Ольга Технології опрацювання дискусійних питань у процесі вивчення студентами технічних спеціальностей англійської мови	53
Гуменюк Ірина Принципи реалізації контекстного навчання в процесі викладання української мови за професійним спрямуванням	63
Дутчак Юрій, Квасниця Ірина Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури: досвід Республіки Молдова	70
Льницька Катерина Робототехніка як об'єкт вивчення майбутніми учителями фізики в межах дисципліни «Основи сучасної електроніки»	80
Коваль Ганна, Логвиненко Вікторія Етнічна толерантність соціального працівника: особливості та прикладні аспекти	87
Кравченко Оксана Гендерні аспекти лідерства майбутніх соціальних працівників в умовах ЗВО	95

Кравчук Неля Методологічні підходи щодо проблеми формування соціальної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти	105
Куценко Олеся Педагогічні умови формування толерантної взаємодії майбутніх магістрів медичної освіти з пацієнтами	113
Лон Сяо Я Еволюція пластичної мови класичного танцю у Західній Європі та США у ХХ – на початку ХХІ ст. та її вплив на професійні якості артистів балету	121
Медвідь Михайло Методика підготовки вищого військового навчального закладу до акредитації за критеріями оцінювання якості освітньої програми №№ 1 та 2	129
Мельник Олексій, Гвоздецька Юлія, Задорожна Олена Формування професійної самосвідомості студентів в освітньому процесі технічного коледжу	138
Олійник Тетяна, Умрихіна Оксана Особливості формування виконавської культури студентів-музикантів у ЗВО	145
Сидорук Ірина Формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників засобами інформаційно-комунікаційних технологій	152
Сліпенко Вікторія, Коберник Олександр Модель формування підприємницької компетентності учнів у середніх школах США	159
Танасійчук Юлія Ієрархія понять «здоровий спосіб життя», «здоровий стиль життя»	168
Тимошук Наталія, Бойко Юлія Лінгводидактичний аспект формування професійної лексичної компетентності студентів аграрних закладів вищої освіти	176
Ткаченко Ігор, Підгорний Олександр Використання елементів мобільного навчання (на прикладі мобільного додатку «Solar Walk») у процесі реалізації змісту астрономічного компоненту освітньої галузі «Природознавство»	185
Тюльпа Тетяна Структура соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей	193

Харченко Інна Основні принципи формування культури професійної комунікації фахівців з економіки	205
Хоменко Людмила Аналіз організації конструкторської діяльності учнів на уроках технологій	213
Черніченко Людмила Модель підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти	222
Черновол Надія Інтерактивне навчання: закордонний досвід у вітчизняну практику	230
Шихненко Катерина Формування навичок участі у дебатах як підхід до викладання англійської мови за професійним спрямуванням для магістрів з публічного управління та адміністрування (в сфері цивільного захисту)	238
Rzhevskia Nataliia Art-pedagogical technologies in vocational education	246